

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПЕРЕВІРКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ ДО ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті висвітлено результати педагогічного експерименту щодо перевірки ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх магістрів з управління навчальним закладом до фінансово-економічної діяльності. Послідовне виконання завдань дослідно-експериментальної роботи підтвердило їхню доцільність та ефективність.

Констатовано, що сучасна система фахової підготовки майбутніх магістрів з управління навчальним закладом має низку суперечностей, зокрема між: швидким розвитком наукових уявлень про фінансово-економічні детермінанти ефективного управління та діючою освітньою традицією професійної підготовки менеджерів освіти, у якій підприємницька культура керівника навчального закладу, його здатність до технологічного й заощадливого господарювання представлена як другорядна та неважлива; традиційним перманентним заохоченням академічної дисципліни та слухняності майбутніх магістрів спеціальності 073 «Менеджмент» і зростанням потреби вияву лідерської позиції в реальній управлінській роботі директорів освітніх закладів та його структурних підрозділів; конкретною вимогою до прояву суб'єктності та творчих здібностей керівників закладами освіти в реальній професії й абстрактним характером практичної підготовки та стажування магістрів з управління навчальним закладом в аспекті отримання фінансово-економічного досвіду.

Запровадження авторської версії педагогічного процесу, що ґрунтувалася на визначених і обґрунтованих організаційно-педагогічних умовах, дало змогу упевнитися в їхній результативності завдяки емпіричним даним.

Зокрема, такі дані, отримані під час педагогічного експерименту, показали:

– наявну однорідність до початку формувального етапу педагогічного експерименту двох відібраних груп – магістрантів Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького ($n = 24$) та магістрантів Класичного приватного університету ($n = 30$);

– середні оцінки сформованості психо-мотиваційного, когнітивного та діяльнісного компонентів і готовності загалом в експериментальній групі значно перевищують показники контрольної групи;

– статистично значущі розбіжності між двома групами після впровадження в освітній процес організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх магістрів з управління навчальним закладом до фінансово-економічної діяльності.

Ключові слова: майбутні магістри з управління навчальним закладом, фінансово-економічна діяльність, організаційно-педагогічні умови, дослідно-експериментальна робота, педагогічний експеримент.

Постановка проблеми. Разом із поступовою інтеграцією України в європейський економічний, політичний та соціальний простір сфера освіти і виробничого навчання вступила у фазу складних реформ. Їх сутність і зміст вписуються в загальну картину переходу соціалістичної суспільно-економічної формації в капіталістичну, у якій звична для сприйняття керована та планова економіка зазнає значних модифікацій та перетворень. Із цих причин у сфері освіти виникає потреба в достатній кількості менеджерів, здатних ініціативно та відповідально вести свої колективи до стійкого матеріального та ментального благополуччя, одним з індикаторів якого дедалі більше стає успіх у фінансовій і економічній сфері.

Аналіз наявних шляхів формування осіб із відповідними характеристиками дає змогу впевнитися в тому, що найбільш надійним способом залишається класична професійна освіта за спеціальністю 073 «Менеджмент», що в більшості закладів вищої освіти реалізується через магістерську освітню програму «Управління навчальним закладом». Її зміст та нормативно-правові імперативи пройшли тривалу еволюцію та піддавалися дослідженню в рамках низки дисертаційних робіт.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досить контекстними щодо особливостей побудови освітнього середовища для майбутніх магістрів з управління навчальним закладом стали роботи, присвячені їх фаховій підготовці

(Ю. Атаманчук [2], Г. Єльнікова [11], В. Маслов [11], М. Россоха [15], А. Чміль [11], Г. Федоров [18]), формуванню в майбутніх керівників лідерських життєвих і професійних позицій (Д. Алфімов [1], Б. Головешко [4], І. Драч [5], С. Калашнікова [8]), розвитку підприємницької (О. Земка [6], М. Стрельников [17], О. Романовський [14]), економічної (Н. Зінчук [7], О. Лебідь [9], І. Мороз [10], В. Рижиков [16], Д. Разуменко [13], О. Федоров [18]) та інших компетентностей.

Аналіз поданих джерел показав, що сучасна система фахової підготовки майбутніх магістрів з управління навчальним закладом характеризується:

- швидким розвитком наукових уявлень про фінансово-економічні детермінанти ефективного управління та діючою освітньою традицією професійної підготовки менеджерів освіти, у якій підприємницька культура керівника навчального закладу, його здатність до технологічного й заощадливого господарювання представлена як другорядна та неважлива;

- традиційним перманентним заохоченням академічної дисципліни та слухняності майбутніх магістрів спеціальності 073 «Менеджмент» та зростанням потреби вияву лідерської позиції в реальній управлінській роботі директорів освітніх закладів і їхніх структурних підрозділів;

- конкретною вимогою до прояву суб'єктності та творчих здібностей керівників закладами освіти в реальній професії й абстрактним характером практичної підготовки та стажування магістрів з управління навчальним закладом в аспекті отримання фінансово-економічного досвіду.

Мета статті – висвітлення результатів педагогічного експерименту з перевірки ефективності організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх магістрів з управління навчальним закладом до фінансово-економічної діяльності.

Результати власних досліджень. Наші наукові зусилля було спрямовано на розроблення концептуальних засад підготовки майбутніх магістрів з управління навчальним закладом до фінансово-економічної діяльності, відповідно до яких ця готовність забезпечуватиметься екстраполяцією модулів професійної освіти сучасних підприємців; стимулюванням лідерської позиції під час їх контекстної практики; сумісним пошуком авторських ідей фінансово-економічної модернізації закладу освіти у процесі написання магістерської роботи тощо; використанням авторської моделі підготовки майбутніх магістрів з управління навчальним закладом та інше.

Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов

підготовки майбутніх магістрів з управління навчальним закладом до фінансово-економічної діяльності реалізовувалася поетапно, протягом підготовчо-пошукового, практичного й узагальнюючого етапів [1].

Експериментальну роботу на всіх етапах дослідження проведено на базі Класичного приватного університету (далі – КПУ) (експериментальна група (далі – ЕГ)), Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (далі – СумДПУ), Бердянського державного педагогічного університету (далі – БДПУ) та Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (далі – МДПУ) (контрольна група (далі – КГ)) з магістрантами спеціальності 073 «Менеджмент» (освітня програма «Управління навчальним закладом»).

Загальна кількість студентів, які брали участь у дослідно-експериментальній роботі, становила 245 осіб. До цієї кількості включено всіх осіб, що пройшли діагностику, зокрема на підготовчо-пошуковому етапі роботи. Дослідження виконано під керівництвом і за програмою автора.

Результати ЕГ і КГ, отримані на констатувальному етапі педагогічного експерименту, свідчать про однорідність цих груп за психомотиваційним і когнітивним компонентами, що дало підстави включити ці дві групи до педагогічного експерименту і впровадити в освітній процес організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх магістрів з управління навчальними закладами до фінансово-економічної діяльності.

За психомотиваційним компонентом були отримані такі показники (рис. 1): з низьким рівнем: 0% магістрантів в ЕГ, 41,7% – у КГ; із середнім рівнем: 63,3% – в ЕГ, 50% – у КГ; з високим рівнем: 36,7% – в ЕГ, 8,3% – у КГ.

Отже, в експериментальній групі зникли магістранти з низьким рівнем розвитку психомотива-

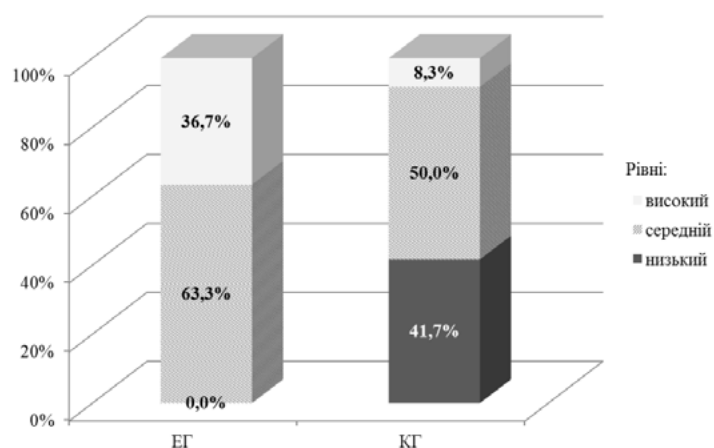

Рис. 1. Гістограма розподілу магістрантів двох груп за рівнями сформованості психомотиваційного компонента готовності до фінансово-економічної діяльності (контрольний експеримент)

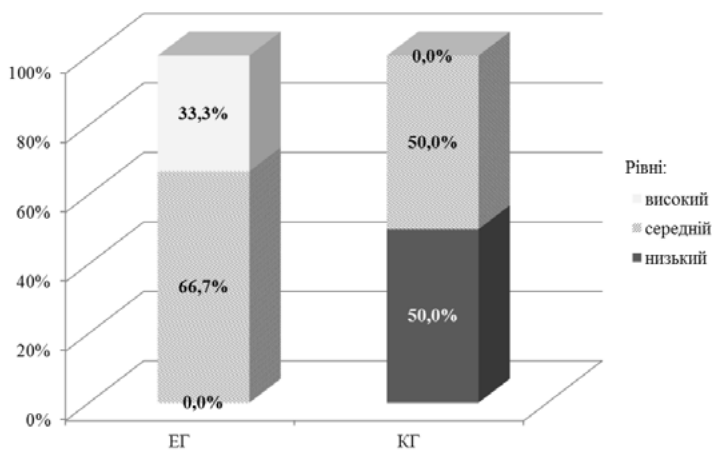

Рис. 2. Гістограма розподілу магістрантів двох груп за рівнями сформованості когнітивного компонента готовності до фінансово-економічної діяльності (контрольний експеримент)

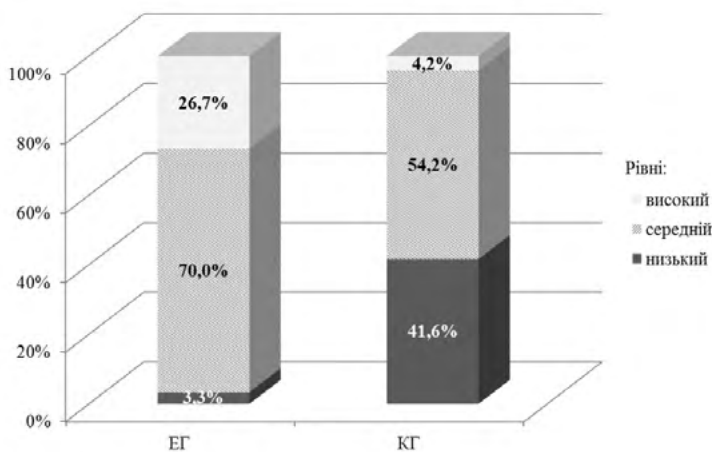

Рис. 3. Гістограма розподілу магістрантів двох груп за рівнями сформованості діяльнісного компонента готовності до фінансово-економічної діяльності (контрольний експеримент)

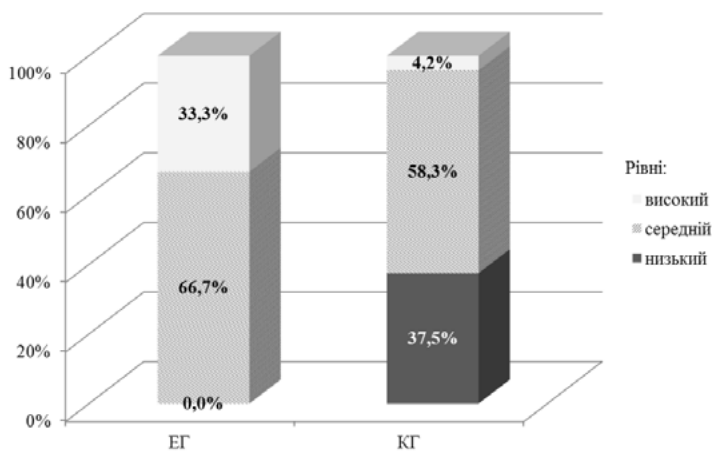

Рис. 4. Гістограма розподілу магістрантів двох груп за рівнями сформованості готовності до фінансово-економічної діяльності (контрольний експеримент)

ційного компонента готовності до фінансово-економічної діяльності в закладах освіти і різко збільшилася кількість із високим. Водночас у КГ зміни, що відбулися, не були такими значними, хоча зменшилася кількість магістрантів із низьким рівнем і дещо зросла кількість із високим.

Результати за когнітивним компонентом: з низьким рівнем готовності до фінансово-економічної діяльності в ЕГ – 0%, у КГ – 50% магістрантів; із середнім рівнем в ЕГ – 66,7%, у КГ – 50%; з високим рівнем в ЕГ – 33,3%, а у КГ – 0% (рис. 2).

Ці результати свідчать про перевагу ЕГ над КГ, хоча б тому, що в ЕГ відсутні магістранти з низьким рівнем сформованості готовності до фінансово-економічної діяльності та є достатня кількість із високим рівнем. Водночас у КГ респондентів із низьким і середнім рівнями сформованості когнітивного компонента готовності до фінансово-економічної діяльності однакова кількість. Отже, частотні показники демонструють перевагу ЕГ над КГ і водночас доводять, що порівняно з констатувальним експериментом в ЕГ сталися значні зміни – на 60% зменшилася кількість магістрантів із низьким рівнем, зросла на 30% із середнім і на 30% із високим.

Проведене діагностування дало змогу оцінити також показники діяльнісного компонента. Цей компонент продемонстрував такі результати (рис. 3): з низьким рівнем готовності до фінансово-економічної діяльності в ЕГ 3,3% магістрантів, у КГ – 41,6%; із середнім: в ЕГ – 70%, у КГ – 54,2%; з високим: в ЕГ – 26,7%, у КГ – 4,2%.

На жаль, порівняти ці дані з результатами констатувального експерименту ми не змогли через особливості оцінювання показників діяльнісного компонента готовності до фінансово-економічної діяльності за результатами конкурсу.

Реалізована процедура переведення балів за компонентами в підсумкову оцінку готовності дала змогу проаналізувати частотні показники сформованості готовності до фінансово-економічної діяльності майбутніх магістрів з управління навчальними закладами. Ці результати знову довели перевагу ЕГ над КГ (рис. 4): з низьким рівнем готовності до фінансово-економічної діяльності 0% магістрантів в ЕГ, а у КГ – 37,5%; із середнім: в ЕГ – 66,7%, у КГ – 58,3%; з високим: в ЕГ – 33,3%, у КГ – 4,2%. Отже, ЕГ продемонструвала результати, які значно перевищують результати КГ.

Таблиця 1

**Зведені результати перевірки гіпотез за критерієм Лемана-Розенблатта
(контрольний експеримент)**

Компонент	$Z_{\text{емп.}}$		Гіпотеза, що приймається
Психомотиваційний	2,1489	–	H_1
Когнітивний	2,9161	–	H_1
Діяльнісний	3,3367	–	H_1
Готовність до фінансово-економічної діяльності	3,2535	–	H_1

Середні значення оцінок компонентів готовності в ЕГ такі: психо-мотиваційний компонент – 79,9; когнітивний – 78,6; діяльнісний – 76,4. У КГ ці показники значно менші: психомотиваційний компонент – 60,4; когнітивний – 58,5; діяльнісний – 62. І різниці між цими групами: психомотиваційний компонент – 19,5; когнітивний компонент – 20,1; діяльнісний компонент – 17,4. Загалом, середня оцінка готовності в ЕГ – 79,3, що на 18,6 більше, ніж у КГ (60,7).

Оскільки проведені порівняльні процедури не є доказом статистичної значущості відмінностей між ними, ми перевірили статистичні гіпотези:

H_0 : відмінності між КГ і ЕГ за компонентами готовності (готовністю до фінансово-економічної діяльності) не є статистично значущими.

H_1 : відмінності між КГ і ЕГ за компонентами готовності (готовністю до фінансово-економічної діяльності) – статистично значущі.

Для їх перевірки було застосовано критерій Лемана-Розенблатта, емпіричне значення якого обчислюється за формулою:

$$Z = \frac{\left(\frac{nm}{n+m} \omega_{n,m}^2 - M\right)}{\sqrt{45D}} + \frac{1}{6},$$

де n і m – обсяги першої і другої вибірок; R_i і S_j – ранги ЕГ і КГ, отримані після об'єднання двох груп; w_i^2, j – обчислюється за формулою:

$$\omega_{n,m}^2 = \frac{1}{nm} \left[\frac{1}{6} + \frac{1}{m} \sum_{i=1}^n (R_i - i)^2 + \frac{1}{n} \sum_{j=1}^m (S_j - j)^2 \right] - \frac{2}{3};$$

M – обчислюється за формулою:

$$M = \frac{1}{6} \left(1 + \frac{1}{n+m} \right);$$

D – обчислюється за формулою:

$$D = \frac{1}{45} \left(1 + \frac{1}{n+m} \right) \left[1 + \frac{1}{n+m} - \frac{3}{4} \left(\frac{1}{n} + \frac{1}{m} \right) \right].$$

Обчислені значення (табл. 1) порівнюються із критичним $Z_{0,95} = 0,46$.

За результатами контрольного експерименту ЕГ і КГ розрізняються за психомотиваційним, когнітивним і діяльнісним компонентами, а також за оцінками готовності до фінансово-економічної діяльності. Середні оцінки сформованості цих компонентів і готовності загалом в ЕГ значно перевищують ці ж показники КГ.

Висновки. Експериментальна група краще за контрольну підготовлена до фінансово-економічної діяльності в закладах освіти, що свідчить

про ефективність упровадженої в освітній процес сукупності організаційно-педагогічних умов.

Список використаної літератури:

- Алфімов Д. Теорія і методика виховання лідерських якостей особистості у сучасній загальноосвітній школі : автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.07. Луганськ, 2012. 40 с.
- Атаманчук Ю. Теоретичні і методичні засади підготовки магістрів з управління навчальним закладом до інформатизації управлінської діяльності : дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04, 13.00.06. Черкаси, 2016. 486 с.
- Богоніс О. Формування економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу у професійному коледжі : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2018. 322 с.
- Головешко Б. Педагогічні умови формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2017. 22 с.
- Драч І. Лідерство і командність в управлінні навчальним закладом. *Science Rise*. 2015. Вип. 2/1 (7). С. 63–67.
- Земка О. Формування підприємницької компетентності в майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Глухів, 2018. 340 с.
- Зінчук Н. Фінансово-економічна компетентність керівника навчального закладу та її значення в управлінській діяльності. *Science Rise*. 2015. № 4 (5). С. 36–40.
- Калашнікова С. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки управлінців-лідерів в умовах сучасних суспільних трансформацій : автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.06. Київ, 2011. 36 с.
- Лебідь О. Теоретичні та методичні основи формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури : дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. Дніпро, 2018. 697 с.
- Мороз І. Місце фінансово-економічної компетентності в системі професійної компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу. *Нова педагогічна думка*. 2013. № 4. С. 13–16.

11. Підготовка керівника навчального закладу до управлінської діяльності в ринкових умовах : навчальний посібник / А. Чміль та ін. ; за ред. А. Чміля. Київ : Логос, 2006. 128 с.
12. Пшенична О. Основні аспекти організації та проведення педагогічного експерименту в умовах вищого навчального закладу. *Вісник Запорізького національного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2014. № 1 (22). С. 153–159.
13. Разуменко Д. Формування економічної культури майбутніх учителя у фаховій підготовці : автор. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2007. 20 с.
14. Романовський О. Шляхи впровадження інновацій, підприємництва та підприємницької освіти в системі національної освіти України : монографія. Вінниця : Нова книга, 2010. 416 с.
15. Россоха М. Управління процесом професійної підготовки майбутніх менеджерів сфери освіти : автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.06. Черкаси, 2015. 22 с.
16. Рыжиков В. Методика формування економічної культури в процесі підготовки майбутніх юристів : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2006. 230 с.
17. Стрельников М. Розвиток підприємницької компетентності магістрантів з управління та адміністрування : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Полтава, 2017. 302 с.
18. Федоров О. Формування підприємницької культури дизайнера в умовах приватного вищого навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Черкаси, 2011. 287 с.

Kuzmenko Yu. Results of the pilot work on verifying the effectiveness of the organizational and pedagogical conditions for preparation of future masters in educational institution management for financial and economic activity

The article presents the results of the pedagogical experiment on verifying the effectiveness of the organizational and pedagogical conditions for preparation of future masters in educational institution management for financial and economic activity. Phased task doing of the pilot work confirms its appropriateness and effectiveness.

It is stated that the modern system of professional training of future masters in educational institution management has a number of contradictions, in particular between: rapid development of scientific ideas about the financial and economic determinants of effective management and the current educational tradition of professional training of education managers, in which the entrepreneurial culture of the head of the educational institution, his ability for technological and economical management is presented as secondary and unimportant; traditional permanent encouragement of academic discipline and obedience of future masters of specialty 073 "Management" and growing need to show leadership in the real managerial work of directors of educational institutions and their structural subdivisions; a specific requirement for the manifestation of the subjectivity and creative abilities of heads of educational institutions in the real profession and the abstract nature of the practical training and internship of masters in educational institution management in terms of gaining financial and economic experience.

Author's version implementation of the pedagogical process, based on the defined and grounded organizational and pedagogical conditions, gives an opportunity to ensure in its effectiveness according to empirical data.

The data obtained during the pedagogical experiment showed:

- existing homogeneity before the beginning of the formative stage of the pedagogical experiment of two selected groups – master's students of Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University (n = 24) and master's students of the Classical Private University (n = 30);*
- average scores of psycho-motivational, cognitive and activity-based components and general readiness in the experimental group are significantly higher than the indices of the control group;*
- statistically significant differences between the two groups after the introduction in the educational process of organizational and pedagogical conditions of preparation of future masters in educational institution management for financial and economic activity.*

Key words: *pilot work, future masters in educational institution management, financial and economic activity, pedagogical experiment, organizational and pedagogical conditions.*